

nado la aparición de una corriente en el cine, el nuevo realismo).

Eco se pregunta si es posible modificar la trama de la historia, si es lícito omitir o decir cosas que no están en el original, habla de la compensación de las pérdidas mediante la reescritura y se concentra en uno de los puntos que considera más relevantes: ¿cómo traducir el ritmo? Para él, éste último aspecto es lo que distingue a la traducción adecuada y correcta, la *translation proper*. En este sentido admira la traducción de *Finnegans Wake* al francés realizada por el propio Joyce y nos transcribe un ejemplo esclarecedor: «Let us take a look right away at an example in which Joyce (translate) a rhythm proper to English [...]: Tell me at all, tell me now. You'll die when you hear. Well you know, when the old cheb went futt and dis what you know. Yes, I know, go on. Here there are thirty monosyllabic words. The French version tries to reproduce the same monosyllabic structure [...]: Dis-moi tout, dis-moi vite. C'est à en crever. Alors, tu sais,

quand le vieux gaillard fit krack et fit ce que tu sais. Oui, je sais, et après, après? Twenty-five monosyllabes. Not bad. [...]». La reflexión más teórica se basa de las propuestas de Roman Jakobson, los tres tipos de traducción (intra lingüística, interlingüística e intersemiótica), a los que Eco dedica esencialmente la segunda parte del libro. En ella discute los conceptos asociados a los tipos de traducción que propone Jakobson: *interpretation*, *translation proper* y *transmutation*.

¿Quién será el «lector modelo» al que Eco dedica estas *Experiencias in Translation*? Podemos estar seguros de que no ha querido escribir un tratado de traductología general, sino que se dirige a todos los que se interesan por la lengua y las lenguas, que serán, en definitiva, sus «lectores empíricos».

Wilhelm Neunzig

Universitat Autònoma de Barcelona

Departament de Traducció

i d'Interpretació

GAMBIER, Yves; GOTTLIEB, Henrik (eds.)

(Multi)Media Translation

Amsterdam: John Benjamins, 2001, 298 p.

(Multi) Media Translation és el títol del volum 34 de la sèrie «Benjamins Translation Library» editada per dos grans especialistes de la traducció audiovisual, Yves Gambier i Henrik Gottlieb. El llibre recull algunes de les ponències presentades en dos fòrums, el Seminari de Misano, titulat *Multimedia & Translation*, que va tenir lloc a Rimini (Itàlia) el 26 i 27 de setembre del 1997, i la conferència de Berlín *Quality and Standards in Audiovisual Language Transfer*, dels dies 15 i 16 d'octubre de 1998.

Tots dos esdeveniments van reunir prop de 350 participants, tant del sector privat com del públic, amb estudiosos, traductors i intèrprets professionals, estudiants de post-grau, agents de decisió de l'adaptació lingüística per als media, productors, creadors

de tecnologia lingüística i d'eines, distribuïdors, etc.

El llibre comença amb un prefaci dels editors titulat «Multimedia, Multilingua: multiple challenges». Per als autors, encara hi ha molts pocs estudis que considerin l'impacte de la tecnologia sobre el domini en llengües estrangeres, o sobre els efectes que la manca d'habilitats lingüístiques té en la tecnologia, fins i tot quan la tecnologia moderna de la comunicació implica multilingüisme, encara que, al mateix temps, aplani el camí a una *lingua franca*. També manquen estudis especialitzats sobre els media com un dels elements essencials a l'hora de formar identitats culturals i lingüístiques. En definitiva, la recerca en traducció multimèdia continua sent difícil per una manca de

marcs teòrics i d'eines metodològiques apropiats. Fins avui, aquesta recerca no s'ha confrontat amb la teoria de la rellevància, amb un acostament del polisistema, amb l'anàlisi del discurs crític o amb la psicologia cognitiva.

El llibre es divideix en tres parts: Conceptes, Polítiques i Pràctiques i Recerca Empírica.

En la primera part (Conceptes), els autors, en general, valoren la relació entre mitjà i multimèdia; la traducció verbal i la traducció multimèdia; les connexions que hi ha entre text, imatges i so; els nous models de comunicació deduïts de les tecnologies sobre la informació i la comunicació (ICT) i els nous elements i paràmetres de la traducció per al cinema, vídeo, CD-ROM, la xarxa, etc. Tots remarquen la necessitat d'interdisciplinarietat i indiquen que els estudis de traducció s'han d'obrir als estudis de comunicació, als estudis de mitjà i cinema, als estudis culturals, com també a la semiòtica, la sociologia, l'antropologia, les ciències de la informació i les ciències informàtiques. De moment, no podem parlar d'un camp uniforme d'estudis de traducció audiovisual i multimèdia.

Patrick Cattrysse parla de consideracions metodològiques sobre els conceptes *multimèdia* i *traducció*. L'autor opina que sovint, en la traducció multimèdia, s'oblida la part lingüística no verbal del missatge. Per això es fa un seguit de preguntes sobre aquest tema i a l'últim reconeix la necessitat de col·laboració entre la recerca científica, l'educació i la formació i la producció multimèdia. Mine Remael, per la seva banda, dóna algunes idees sobre l'estudi de la traducció multimodal i multimèdia. Es basa en la seva investigació sobre guions i llistes de diàlegs i la seva funció en adaptació de cinema, i també en la seva investigació en subtítolació per a cinema i en la inspiració en general. Remael opina que la traducció multimèdia no constitueix traducció inter-semiòtica, d'un sistema a un altre, sinó que és traducció de text i intertextualitat.

Sergio Viaggio, en tractar de la interpretació simultània per a televisió i altres mit-

jans, afirma que es tracta d'una traducció doblement restringida, pels factors que hi intervenen. Per a Domingo Sánchez-Mesa Martínez, en el seu article «Hipertext i Ciberespai: Nous reptes per als Estudis de Traducció», arriba a la conclusió que Internet constitueix un mega-hipertext, un nou tipus de textualitat que ens obliga a un nou tipus de traducció. En un sentit bakhtià, l'hipertext es considera polifònic, i en reinvidica les utilitats en la docència. Per a l'autor, en conclusió, el ciberespai serà un lloc on la traducció serà necessària. Gregor Gothals, a «Imatges de traducció», explica la relació de la creació de CD-ROM i DVD, i la producció de pàgines web amb la traducció. En el seu cas, es tracta de passatges de la Bíblia. Malgrat la novetat formal que això suposa, però, s'hi mantenen formes antigues de transmissió de significats, més properes al ritual, que precisament es poden transmetre a través dels nous mitjans. També J. Ritter Werner, en l'article «Text i context en la traducció multimèdia», aborda la traducció experimental de textos bíblics, amb productes en què es combina paraula, so i imatge amb format de pàgina web. Per a Karin Wehn, la perspectiva de traducció és més cultural que no pas lingüística, tot i que el concepte *cultura*, sobretot en relació amb Internet, cada cop és més difús. Això és el que exposa, bàsicament, en el seu article sobre *remakes*, *doblatge* i *morphing* (l'alteració de les imatges per a facilitar el doblatge): comentaris sobre els processos de transformació visual i la seva rellevància per a la teoria de la traducció.

La segona part del llibre (Polítiques i Pràctiques) se centra en presentacions sobre la situació del panorama audiovisual, sobretot televisiu, els mètodes de traducció més emprats i els seus mecanismes. Anne Jáckel, per exemple, parla sobre el fet de rodar en anglès en països i estats europeus que no tenen aquesta llengua, aportant mostres d'índexs d'audiència que demostren, en principi, la poca relació entre recepció i llengua de rodatge. Reine Meylaerts descriu el panorama de la posició de les llengües estrangeres

als mitjans flamencs, a partir d'estadístiques sobre l'origen dels programes de ficció emesos a Flandes. Les ponències independents de Patrick Zabalbeascoa, Natàlia Izard i Laura Santamaria han estat en el llibre, cosa que ha donat com a resultat un article sobre la descripció del panorama televisiu espanyol, pel que fa a la classificació dels programes emesos; la tècnica més usual de traducció audiovisual a la televisió: el doblatge, i el procés que aquest segueix, en especial a Catalunya, i al català, amb nombrosos exemples de la política que el determina. L'escrit de Bistra Alexieva inicia un seguit d'articles sobre la interpretació a la televisió. En el seu cas, es tracta de la interpretació en directe d'entrevistes realitzades a la televisió a Bulgària. Gabriele Mack, per la seva banda, descriu la situació de la mateixa tècnica a Itàlia.

Amb Eivor Gummerus i Catrine Paro, s'inicia un seguit d'articles sobre la qualitat en subtitulació, en especial sobre els diferents mecanismes que utilitzen diverses corporacions televisives per tal d'aplicar-hi un control. Ells mateixos ens presenten la situació de la televisió finlandesa, a la secció sueca. Felicity Mueller, al seu torn, presenta el qüestionari que es fa a l'SBS d'Austràlia, per tal d'establir aquest control de qualitat, i amb bons resultats, si s'ha de jutjar per les paraules de l'autora. Un cas semblant és el procés presentat per Heulwen James al 54C (Channel Four Wales), fet per l'empresa Testun.

Hazel R. Morgan, en canvi, tot i que també parla sobre subtitulació, més que res el que fa és mostrar la seva experiència professional de subtitular per al Channel Four Television, mentre que Corien den Boer presenta l'experiència, única al món, segons ella, de subtitulació interlingüística en directe, tal com es va fer per al cas Clinton, a Holanda, en una prova pilot. Tot i la satisfacció dels clients, l'autora reconeix que la qualitat total, si és que existeix, no es va poder assolir, tenint en compte la situació d'immediatesa. L'article de Clara Cerón se centra en la qüestió de la puntuació dels sub-

títols, fa un repàs de les convencions existents i fa una crida a la revisió i a la unitat, per tal de facilitar la recepció entre els espectadors. Tancant aquesta part, Linda Dewolf parla sobre el fenomen de la subtitulació d'òperes a partir d'un exemple de la traducció del *Parsifal* alemany al francès i al neerlandès. Per a l'autora, aquest tipus de subtitulació no solament amplia el concepte de subtitulació, sinó que revoluciona la noció d'espectador d'òpera.

La part III se centra en la recerca empírica, de manera que la majoria d'articles ens presenten sobretot casos d'anàlisi d'elements que intervenen en la traducció audiovisual —la subtitulació, en tots ells—, ja siguin del procés o del producte. Així, Fotios Karamitroglou analitza per què la majoria de programes infantils de televisió es decanten per la subtitulació, a Grècia, en detriment del doblatge fins i tot quan algunes distribuïdores estrangeres són partidàries d'aquest darrer tipus de traducció audiovisual, tal com es fa en altres països tradicionalment subtituladors. Jorge Díaz-Cintas, per la seva banda, demostra, a partir d'un exemple ben conegut per ell, com és la pel·lícula *Manhattan Murder Mystery*, de Woody Allen, com un guió detallat pot contribuir a millorar la qualitat dels subtítols, a banda de fer les coses més fàcils al traductor. Mexandra Assis Rosa estudia el pas d'oral a escrit que comporta la subtitulació i les diferències que tots dos canals impliquen a partir d'exemples de la traducció al portuguès de dues versions cinematogràfiques del *Pigmalió* de Bernard Shaw. L'autora indica el poderós lligam que s'estableix entre llengua escrita, correcció i estandardització. Un cas semblant és el d'Anne Jäckel, que ja havia contribuït en la primera part. En aquest cas, l'article analitza la repercussió del film francès *La haine*, tant a França com en altres països, sobretot a Anglaterra i als Estats Units, ja que també s'analitza la seva subtitulació a l'anglès. El film es revela especial per la dificultat lingüística, d'una banda, i per l'impacte que va tenir entre certs segments de la població, ja que se centra en per-

sonatges marginats dels afores de París. De manera semblant, Teresa Tomaszkiwicz, i en francès —és l'únic article que està en una llengua que no sigui anglès—, analitza diferents traduccions, tant del polonès al francès com a l'inrevés, per tal de comprovar com es restitueixen les referències culturals, encara que alguns conceptes no existeixin en totes dues cultures. En general, però, la restitució és possible.

Henrik Gottlieb, un dels editors del llibre, presenta un article sobre la influència de la llengua d'origen (anglès) en la de destinació (danès) tal com es pot apreciar a partir d'exemples concrets als subtítols. Per a l'autor, la influència de la llengua d'origen pot ser explícita o implícita. Això ho demostra sobretot amb l'anàlisi de dues pel·lícules, *Ghostbusters* i *Falling Down*.

L'últim article presenta un estudi realitzat amb 327 nens de tercer, quart, cinquè i sisè de primària per tal de comprovar si la visualització de pel·lícules subtítolades contribueix a l'aprenentatge de segones llengües. Aquest experiment es deu a Géry d'Ydewalle i Marijke Van de Poel. Cal dir que d'Ydewalle té ja una llarga experiència

en estudis d'aquest tipus sobre la recepció de subtítols. L'estudi es va fer a Bèlgica, entre nens flamencs, amb pel·lícules en neerlandès, subtítolades en danès i francès, i a l'inrevés. El resultat demostra que sí que sembla haver-hi una influència en l'adquisició de segones llengües, però la influència és més gran entre les dues llengües de la mateixa família, neerlandès i danès, i no es distribueix de manera desigual entre les diferents categories gramaticals.

El llibre es tanca amb un epíleg d'Anthony Pym, de la universitat Rovira i Virgili, amb una reflexió sobre la recerca traductològica basada en quatre punts: fragmentació, condicionament per part de la destinació, la recerca sense subjectes i el poder intercultural.

En definitiva, es tracta d'un llibre que aborda aspectes molt diversos de la traducció audiovisual —més que no pas multimèdia—, i sobretot de la subtítolació, i que ajuda a omplir una mica més el buit històric d'estudis de traducció audiovisual.

Eduard Bartoll

Universitat Pompeu Fabra

Facultat de Traducció i Interpretació

GAMERO PÉREZ, Silvia

La traducción de textos técnicos (Descripción y análisis de textos alemán-español)

Barcelona: Ariel, 2001, 321 p. ISBN:84-344-8117-0

In the series «Lenguas Modernas» Editorial Ariel has published another outstanding contribution to applied linguistics. The author has placed her highly practical text and exercise book of German-Spanish technical translation against a broad theoretical background which will provide the student translator with the necessary foundation for future work.

There are essentially four parts to this book: a theoretical explanation of the nature of technical translation; a very detailed model analysis of the text type «instruction manual»; a substantial structured bibliography of the literature on scientific and

technical translation; and a wide selection of German and Spanish text samples which illustrate the descriptive parts and at the same time serve as exercise material for students.

Like so many books which combine the specific with the more general, this book is at a serious disadvantage because of its choice of language pair for its practical part. There are, especially in Spain, relatively few students who specialise in German-Spanish technical translation, and this may limit the attractiveness of the book. But the first part of the book, which provides a solid introduction to technical translation in general, would be a very useful reading for all stu-